

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา

The development of sex education training course through cooperative learning technique of undergraduate students at Institute of Physical Education

ชบา ชีทอง* กศ.ม.

Chaba Keethong* M.Ed.

อนันต์ มารารัตน์** กศ.ด.

Anan Mararat** Ph.D.

พรสุข หุ่นรินทร์*** H.S.D.

PornsukHunnirun*** H.S.D.

*นิสิตปริญญาเอก คณะพลศึกษา

*Doctoral Student at Faculty of Physical Education,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakarinwirot University

**คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**Faculty of Physical Education,

Srinakarinwirot University

***ข้าราชการบำนาญ

***Retired Government Official

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาเพศศึกษา 17 คน ผู้บริหาร 17 คน และนักศึกษา 392 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างและแบบสำรวจความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เนื้อหา (2) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ 6 คน นักศึกษา 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรม แบบประเมินทักษะ แบบทดสอบความรู้เรื่องเพศศึกษา แบบประเมินเจตคติต่อเรื่องเพศศึกษา แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (I-CVI) ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งหมด (S-CVI) ความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น (3) ทดลองใช้และประเมินผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาในกลุ่มทดลองนำร่องและกลุ่มสถานการณ์จริง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรม แบบประเมินทักษะ แบบทดสอบความรู้เรื่องเพศศึกษา แบบประเมินเจตคติต่อเรื่องเพศศึกษา แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่แบบ dependent sample t-test แบบ one-sample t-test แบบ independent sample t-test และค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพศศึกษาในสถาบันการพลศึกษา ผู้สอนส่วนใหญ่จะสอนตามคำอธิบายรายวิชา และเน้นการสอนแบบบรรยาย ปัญหาที่พบคือ ผู้เรียนให้ความสนใจน้อย สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวย ขาดสื่อและเทคโนโลยี และมีกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งส่งผลให้เวลาในการเรียนการสอนน้อยลง ในส่วนของเนื้อหาพบว่า นักศึกษาผู้สอน

และผู้บริหารมีความต้องการที่ใกล้เคียงกัน โดยหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือมี 9 องค์ประกอบดังนี้ (1) หลักการของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) ระยะเวลาในการฝึกอบรม (4) คุณสมบัติและจำนวนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (5) สื่อประกอบการฝึกอบรม (6) การประเมินผลการฝึกอบรม (7) โครงสร้างหลักสูตร (8) กำหนดการฝึกอบรม และ (9) แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ซึ่งเมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้นำร่อง และทดลองในสถานการณ์จริงพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เรื่องเพศศึกษา เจตคติ และทักษะที่จำเป็นต่อเรื่องเพศศึกษาเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีค่าดัชนีประสิทธิผลของความรู้ในแต่ละกลุ่มเท่ากับ 0.2887 และ 0.3692 ตามลำดับ

Abstract

The purposes of research and development were (1) to study the state of problem and the needs for the development of sex education training course for the undergraduate students at Institute of Physical Education. The samples were 17 lecturers who had taught Sex Education course, 17 administrators, and 392 undergraduate students. The research instruments were composed of semi-structured interview and survey of needs. For data analysis, Mean, standard deviation, and content analysis were used; (2) to create curriculum of training course for sex education through cooperative learning technique of undergraduate students at Institute of Physical Education. The samples were 6 experts and 30 undergraduate students. The research tools comprised the curriculum and the manual of training course, skills assessment form, sex education test, attitudes evaluation form towards sex education, satisfaction evaluation form with training course curriculum, and curriculum appropriateness evaluation form. For data analysis, Mean comparing with the criterion of average, Item content validity: I-CVI, S-CVI, Difficulty, discrimination, and reliability were utilized; (3) to try out and evaluate the results of training course curriculum on sex education through cooperative learning technique of undergraduate students at Institute of Physical Education in the pilot experimental group and the actual situation group. The research instruments were made up of the curriculum and the manual of training course, skills assessment form, sex education test, attitudes evaluation form towards sex education, satisfaction evaluation form with training course curriculum. For data analysis, percentage, Mean, standard deviation, dependent sample t-test, one-sample t-test, and Effectiveness Index: E.I. were used. The findings were found that the state of instructional management for sex education course taught in Institute of Physical Education, most lecturers taught this course according to the course syllabus and they focused on teaching by the lecture. The found problems were that undergraduate students paid less attention to the lecture; the place for studying was not favorable; it lacked media and technology and there were other activities, resulting in a decline of time for the instruction. As for the content, it was found that undergraduate students, lecturers, and administrators needed the aspect of similar content. Cooperative learning technique was used in the constructed curriculum which included 9 elements as follows; (1) Principle of curriculum, (2) Objective of curriculum, (3) Time period of training course, (4) Qualification and number of the trainees, (5) Training course media, (6) Results evaluation of training course, (7) Structure of curriculum, (8) Schedule of training course, and

(9) Guidelines for organizing the training course activities. When the curriculum was tried out for the pilot experiment and the actual situation experiment, it was found that there was significantly an increase in both groups' knowledge of sex education, in their attitudes towards sex education and in their skills needed to learn about sex education at the .05 level. In addition, their satisfaction with the training course curriculum was significantly higher than that of the set criteria, and there was Effectiveness Index value of knowledge in each group at 0.2887 and 0.3692 respectively.

คำสำคัญ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ, หลักสูตรฝึกอบรม,
เพศศึกษา, นักศึกษาสถาบันการพลศึกษา

Key words

cooperative learning, training course,
sex education, undergraduate students at Institute of
Physical Education

บทนำ

จากการที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ ส่งผลให้วัยรุ่นที่เป็นนักเรียนนักศึกษาจำนวนไม่น้อยเห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นเรื่องปกติ หากพึงพอใจกันและกันหรือเป็นคู่รักกันก็สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้โดยไม่ต้องมีพันธะใด ๆ หรือทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานเหมือนอย่างสังคมตะวันตก อีกทั้งหลายคนไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย ทำให้เกิดปัญหาติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะโรคเอดส์และพบว่า วัยรุ่นไทยเริ่มมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อน ซึ่งนิยมมีคู่รักและพักอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นคู่มากขึ้น มีเจตคติเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ต่างไปจากเดิมและมองว่า การมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติ โดยไม่คำนึงถึงปัญหาต่างๆ ที่จะตามมา เช่น โรคที่เกิดจากเพศสัมพันธ์ ปัญหาการตั้งครรภ์ และปัญหาการทำแท้ง สอดคล้องกับแนวโน้มที่พบว่า วัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานกันมากขึ้น⁽¹⁾ จากรายงานการศึกษาวิจัยต่างๆ พบว่า วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 15 ปี และมีเพศสัมพันธ์มากกว่า 1 คน⁽²⁻³⁾ และมุมมองของวัยรุ่นต่อการมีเพศสัมพันธ์ถือว่าเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะวัยรุ่นชายจะมองว่าเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องไม่เสียหายสามารถทำได้⁽⁴⁾ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นคือ การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ตั้งใจหรือไม่มีความพร้อม นำตัวไปอยู่ในสถานการณ์

เสี่ยง เช่น อยู่ใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม หรือดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และข้อมูลจากการศึกษาวัยรุ่นในระดับอุดมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางเพศศึกษาและการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเพศศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนมากมีความรู้ระดับปานกลางและร้อยละ 27.3 มีประสบการณ์หรือเคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อน โดยเหตุผลของการมีเพศสัมพันธ์ เพราะความรัก เมา และส่วนมากไม่ได้ป้องกันการตั้งครรภ์เพราะไม่ได้เตรียมการและวิธีป้องกันนิยมใช้ถุงยางอนามัย⁽⁵⁾

จากจำนวนวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ของประเทศไทย 5 ล้านคน พบว่า มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ถึง 1.25 ล้านคน มีอัตราการตั้งครรภ์อยู่ที่ 2.5 แสนคน/ปี มีอัตราการคลอดบุตรที่เกิดจากแม่วัยรุ่น เฉลี่ย 1.2 แสนราย/ปี หรือเฉลี่ยวันละ 336 คน โดยร้อยละ 50.0 ของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เลือกที่จะทำแท้ง และ 1 ใน 4 เป็นการทำแท้งซ้ำ⁽⁶⁾ จากสภาพปัญหาดังกล่าว การที่จะลดปัญหาในเรื่องเพศของวัยรุ่นที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ และเพื่อให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่ถูกต้อง โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องเพศ เพราะในปัจจุบันวัยรุ่นอาจได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ไม่ถูกต้องจากเพื่อน สื่อ และอื่นๆ ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อตนเองได้⁽⁷⁾ สถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากวัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่

ในช่วงวัยเรียน อีกทั้งปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นควรที่จะได้รับการแก้ไขโดยการให้การศึกษาที่ถูกต้อง

สถาบันการพลศึกษา เป็นสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีความสามารถด้านการศึกษา จากการสำรวจที่พักอาศัยระหว่างเรียนหนังสือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วิทยาเขตอุดรธานี วิทยาเขตชัยภูมิ วิทยาเขตมหาสารคาม และวิทยาเขตศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2552 พบว่า ส่วนใหญ่พักหอพักเอกชนและบ้านเช่า ทำให้นักศึกษามีความเป็นอิสระในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูง และพฤติกรรมทางเพศส่วนมากมีการจับคู่อยู่อาศัยในลักษณะคู่รัก โดยมีทั้งสถาบันเดียวกัน ต่างสถาบัน และโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ และเมื่อมีปัญหาทางด้านเพศมักจะขอคำปรึกษาจากเพื่อน ซึ่งมีวุฒิภาวะไม่แตกต่างกัน⁽⁸⁾ สำหรับการศึกษาเจตคติของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาที่มีต่อความรู้เรื่องเพศ พบว่า นักศึกษาสถาบันการพลศึกษามีเจตคติต่อความรู้เรื่องเพศ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งรายงานการวิจัยระบุถึงข้อเสนอแนะว่า สถาบันการพลศึกษาควรจัดให้มีการเรียนการสอนความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่นักศึกษาสถาบันการพลศึกษาทุกคณะ โดยจัดวิชานี้เป็นวิชาบังคับ และควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้อง และเพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดี และเหมาะสมในเรื่องเพศต่อไป⁽⁹⁾

การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษานั้น หากมีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ โดยสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม จะสามารถทำให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากจะมีการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือช่วยเหลือ

จากเพื่อน ๆ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการคิด การแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมาก และมีข้อดีหลายประการ คือ ช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมากขึ้น⁽¹⁰⁾

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้าง และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษา ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา ซึ่งคาดว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา และช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเจตคติที่ดีในเรื่องเพศศึกษานำไปสู่การปฏิบัติตนที่ดีงาม ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

วัสดุและวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษา

ในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed method) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาทางเพศศึกษา และการจัดฝึกอบรมด้านเพศศึกษาของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา และสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษา โดยศึกษาจากผู้บริหารสถาบันการพลศึกษา อาจารย์ผู้สอนวิชาเพศศึกษา และนักศึกษาศาสนาการพลศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษา ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสังเคราะห์

เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยศึกษาจากผลการวิเคราะห์ใน ระยะที่ 1 ร่วมกับเอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับวิจัยเชิงประเมิน หรือพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตร

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผล หลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาในสถานการณ์จริง

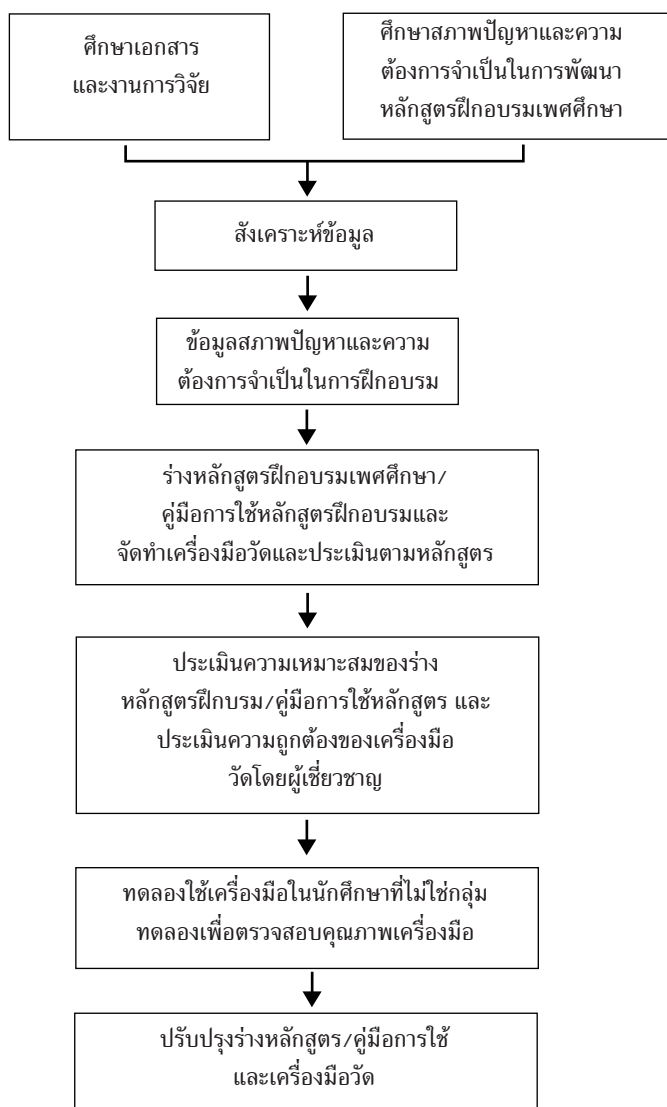
ในระยะนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง แบบ One-group pre-test post-test design และ การประเมินผลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ

ใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร โดยมีการทดลอง 2 รอบ คือ ทดลองในกลุ่มนำร่องและทดลองในกลุ่ม สถานการณ์จริง ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการหาประสิทธิภาพของ หลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความ สมบูรณ์

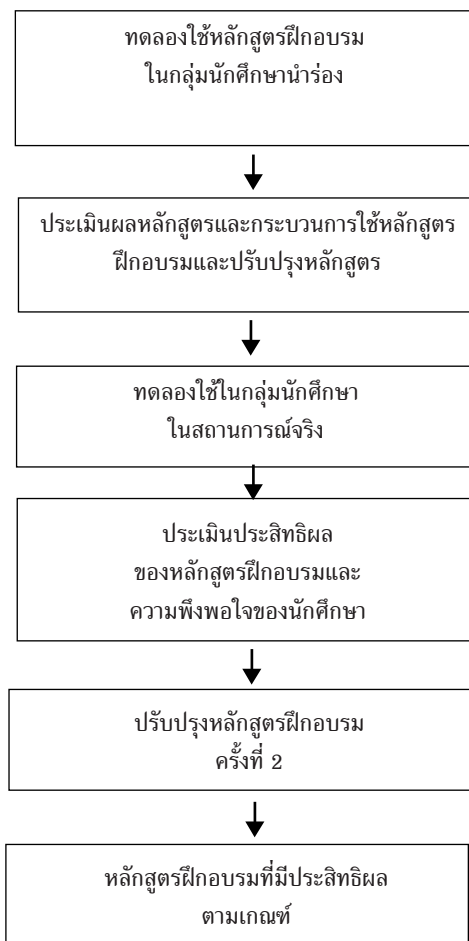
โดยสามารถแสดงรายละเอียดของแต่ละระยะ ได้ดังภาพที่ 1

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการ จำเป็นในการฝึกอบรม เพศศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร ฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิค การเรียนรู้แบบร่วมมือ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และ
ประเมินหลักสูตรฝึกอบรม
เพศศึกษา ในสถานการณ์จริง

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (research flowchart)

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาตามระยะการวิจัย
ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการ
เรียนรู้ด้านเพศศึกษา และความต้องการจำเป็นใน
การฝึกอบรมเพศศึกษา พบว่า สภาพการจัดการเรียนการ
สอนรายวิชาเพศศึกษาในสถาบันการพลศึกษา ส่วนใหญ่
ผู้สอนจะสอนตามคำอธิบายรายวิชา และเน้นการสอน
แบบบรรยาย ปัญหาที่พบคือ ผู้เรียนให้ความสนใจน้อย
สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวย ขาดสื่อและเทคโนโลยี และมี
กิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนมาก
เกินไป ส่งผลให้มีเวลาในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้าง

ข้าน้อย และในส่วนของความต้องการด้านเนื้อหาฝึกอบรม
ด้านเพศศึกษาพบว่า เนื้อหาวิชาเพศศึกษาที่นักศึกษา
ต้องการเรียนรู้ลำดับที่ 1 คือ การเจริญเติบโตและ
พัฒนาการทางเพศในช่วงวัยรุ่น โดยมีค่าเฉลี่ย 2.49
($S = 0.54$) เนื้อหาที่อาจารย์ผู้สอนต้องการให้มีการเรียน
รู้ลำดับที่ 1 คือ การเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศ
ในช่วงวัยรุ่นและการคุมกำเนิด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.71
($S = 0.74$) ส่วนผู้บริหารพบว่า เนื้อหาวิชาเพศศึกษา
ที่ต้องการให้มีการเรียนรู้ ลำดับที่ 1 คือ การตั้งครรภ์
โรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และปัญหาทาง
เพศและการป้องกันแก้ไข โดยมีค่าเฉลี่ย 2.88 ($S =$
0.33) เท่ากัน

2. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา พบว่า หลักสูตรฯ ควรประกอบด้วย (1) หลักการของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) ระยะเวลาในการฝึกอบรม (4) คุณสมบัติและจำนวนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (5) สื่อประกอบการฝึกอบรม (6) การประเมินผลการฝึกอบรม (7) โครงสร้างหลักสูตร (8) กำหนดการฝึกอบรม (9) แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ซึ่งโครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 6 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 18 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ค่านิยมทางเพศ จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ปัญหาทางเพศและการป้องกันแก้ไข จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การจัดการกับอารมณ์ทางเพศของวัยรุ่นที่เหมาะสมกับสังคมไทย จำนวน 3 ชั่วโมง

จากหลักสูตรที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือสำหรับดำเนินการฝึกอบรม และจัดทำเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร คู่มือการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดและประเมินผลดังกล่าว โดยผลการประเมินปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร/คู่มือตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (n = 6)

ประเด็นการประเมินความเหมาะสม	$\bar{X}$	S	ผลการประเมิน
1. หลักสูตรสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้	4.00	0.00	ผ่าน
2. หลักสูตรเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรม	4.00	0.00	ผ่าน
3. หน่วยการเรียนรู้มีความครบถ้วนและครอบคลุมหลักสูตร	3.83	0.41	ผ่าน
4. หน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรเรียงลำดับได้อย่างเหมาะสม	3.67	0.52	ผ่าน
5. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักการและแนวทางการจัดฝึกอบรม	3.83	0.41	ผ่าน
6. สิ่งที่มีหวัง/วัตถุประสงค์ สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย	4.00	0.00	ผ่าน
7. เนื้อหาของหลักสูตรครบถ้วนและครอบคลุมสิ่งที่มุ่งหวัง/วัตถุประสงค์	4.00	0.00	ผ่าน
8. เนื้อหาในใบความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ อ่านเข้าใจง่าย และรูปแบบการนำเสนอมีความน่าสนใจ	3.67	0.52	ผ่าน
9. เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	3.83	0.41	ผ่าน
10. กิจกรรมการฝึกอบรมมีความหลากหลาย	3.33	0.52	ผ่าน
11. สื่อประกอบการฝึกอบรมครอบคลุมและเหมาะสมกับเนื้อหา	3.50	0.55	ผ่าน
12. วิธีการประเมินในหลักสูตรมีความถูกต้อง เหมาะสมและสามารถประเมินได้จริง	3.50	0.55	ผ่าน
13. แบบประเมินต่าง ๆ สามารถประเมินได้ตามสิ่งที่มุ่งหวัง/วัตถุประสงค์	3.50	0.55	ผ่าน
14. ระยะเวลาการฝึกอบรมเหมาะสมกับหลักสูตร	3.50	0.55	ผ่าน
15. คู่มือประกอบการฝึกอบรมตามหลักสูตรมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.00	0.00	ผ่าน
รวมเฉลี่ย	3.74	0.25	ผ่าน

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ระหว่าง 3.50-4.00 ซึ่งผ่านทุกประเด็นของการประเมิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.74 (S = 0.25)

และในส่วนเครื่องมือนวดและประคบ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ประกอบกับการทดลองใช้ในกลุ่มทดลองพบว่า เครื่องมือนวดผลในหลักสูตรฯ มีคุณภาพเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ ปรากฏคุณภาพดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (n = 6) และผลการทดลองใช้ในกลุ่มทดลอง (n = 30)

เครื่องมือ	จำนวนข้อ	ค่าความเที่ยงตรง		ค่าความยากง่าย	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
		I-CVI	S-CVI			
1. แบบทดสอบความรู้	40	1.00-0.83	1.00	0.80-0.20	0.72-0.20	0.75
2. แบบประเมินเจตคติ	20	1.00-0.83	1.00	-	0.66-0.20	0.75
3. แบบประเมินทักษะ	4	1.00-0.83	1.00	-	0.52-0.30	0.71
4. แบบประเมินความพึงพอใจ	10	1.00	1.00	-	-	0.81

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา พบว่า 3.1 การทดลองใช้หลักสูตรในกลุ่มทดลองนำร่อง ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ของสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชลบุรี ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้และทักษะ เจตคติ ความพึงพอใจ และค่าดัชนีประสิทธิผลของความรู้ของกลุ่มทดลองนำร่องวิทยาเขตชลบุรี (n = 30)

ผลการประเมิน	ก่อน		หลัง		t	p-value	E.I.
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S			
1. ด้านความรู้							
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	50.56	24.56	71.67	17.59	7.35*	<.001	0.3989
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	56.67	15.16	68.33	16.63	4.23*	<.001	0.2729
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	65.56	23.54	74.44	21.32	2.90*	.007	0.2260
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	65.56	26.96	82.78	17.22	3.35*	.002	0.3827
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	72.22	27.80	78.33	15.87	1.32	.197	0.0032
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	61.67	22.81	68.33	16.58	1.72	.097	0.1518
เฉลี่ย	61.50	13.03	73.42	7.47	6.75*	<.001	0.2887
2. ด้านทักษะ							
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	-	-	3.30	0.43	3.844*	.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	-	-	3.03	0.35	0.528	.601	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	-	-	-	-	-	-	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	-	-	3.75	0.41	10.019*	<.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	-	-	3.12	0.28	2.249*	.032	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	-	-	3.30	0.41	4.039*	<.001	-
เฉลี่ย			3.30	0.24	6.747*	<.001	-
3. ด้านเจตคติ	3.60	0.38	3.98	0.21	8.76*	<.001	0.2516
4. ด้านความพึงพอใจ	-	-	4.28	0.33	13.092*	<.001	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรในกลุ่มของสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ ปรากฏผลสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้และทักษะ เจตคติ ความพึงพอใจ และค่าดัชนีประสิทธิผลของความรู้ของกลุ่มทดลองสถานการณัจจริง วิทยาเขตศรีสะเกษ (n = 30)

ผลการประเมิน	ก่อน		หลัง		t	p-value	E.I.
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S			
1. ด้านความรู้							
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	40.56	21.75	71.67	19.65	6.70*	<.001	0.4600
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	57.33	23.03	74.67	14.56	3.99*	<.001	0.1806
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	64.44	27.93	76.11	14.96	2.08*	.046	0.1973
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	63.33	22.91	81.67	15.99	3.71*	.001	0.4698
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	72.22	18.74	80.00	19.28	2.09*	.046	0.4071
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	58.89	23.05	74.44	21.32	2.68*	.012	0.1069
เฉลี่ย	59.25	15.19	76.25	8.95	6.32*	<.001	0.3692
2. ด้านทักษะ							
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	3.30	0.43	3.67	0.48	7.62*	<.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	3.03	0.35	3.37	0.49	4.10*	<.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	-	-	-	-	-	-	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	3.75	0.41	4.00	0.00	∞^*	<.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	3.12	0.28	3.53	0.51	5.76*	<.001	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	3.30	0.41	3.60	0.50	6.60*	<.001	-
เฉลี่ย	3.30	0.24	3.63	1.40	24.82*	<.001	-
3. ด้านเจตคติ	3.46	0.28	4.01	0.23	15.09*	<.001	0.4221
4. ด้านความพึงพอใจ	-	-	4.38	0.28	17.16*	<.001	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้และทักษะ เจตคติ ความพึงพอใจ และค่าดัชนีประสิทธิผลของความรู้ของกลุ่มทดลองนำร่องและกลุ่มทดลองสถานการณัจจริง (n = 60)

ผลการประเมิน	วิทยาเขตชลบุรี		วิทยาเขตศรีสะเกษ		t	p-value
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1. ด้านความรู้						
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	71.67	17.59	71.67	19.65	0.000	1.000
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	68.33	16.63	74.67	14.56	1.570	0.122
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	74.44	21.32	76.11	14.96	0.350	0.727
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	82.78	17.22	81.67	15.99	0.259	0.797
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	78.33	15.87	80.00	19.28	0.366	0.716
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	68.33	16.58	74.44	21.32	1.239	0.220
เฉลี่ย	73.42	7.47	76.25	8.95	1.331	0.188
2. ด้านทักษะ						
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	3.30	0.43	3.67	0.48	3.126*	0.003
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	3.03	0.35	3.37	0.49	3.004*	0.004
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	-	-	-	-	-	-
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	3.75	0.41	4.00	0.00	3.340*	0.002
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	3.12	0.28	3.53	0.51	3.924*	<.001
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	3.30	0.41	3.60	0.50	2.254*	0.013
เฉลี่ย	3.30	0.24	3.63	1.40	6.502*	<.001
3. ด้านเจตคติ	3.98	0.21	4.01	0.23	0.557	0.580
4. ด้านความพึงพอใจ	4.28	0.33	4.38	0.28	1.272	0.208

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3-5 พบว่า ผลการทดลองใช้และประเมินหลักสูตรในการทดลองนำร่องและทดลองในสถานการณ์จริงพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เรื่องเพศศึกษาและเจตคติต่อเรื่องเพศศึกษาเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้เพศศึกษา และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีค่าดัชนีประสิทธิผลของความรู้เท่ากับ 0.2887 และ 0.3692 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนำร่องและกลุ่มสถานการณ์จริงพบว่า กลุ่มสถานการณ์จริงมีความรู้เรื่องเพศศึกษา เจตคติ และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมไม่แตกต่างจากกลุ่มทดลองนำร่อง แต่มีทักษะที่จำเป็นต่อเรื่องเพศศึกษาสูงกว่ากลุ่มทดลองนำร่องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อบกพร่องจากการทดลองนำร่องมาปรับปรุงกระบวนการและสื่อประกอบการฝึกอบรมต่างๆ จึงส่งผลให้การทดลองในสถานการณ์จริงมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

วิจารณ์และสรุป

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ควรมี 9 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) ระยะเวลาในการฝึกอบรม (4) คุณสมบัติและจำนวนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (5) สื่อประกอบการฝึกอบรม (6) การประเมินผลการฝึกอบรม (7) โครงสร้างหลักสูตร (8) กำหนดการฝึกอบรม และ (9) แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ซึ่งหลักสูตรฯ ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพเหมาะสมและก่อให้เกิดประสิทธิผลการเรียนรู้ ดังสะท้อนจากผลการทดลองใช้และประเมินหลักสูตรในการทดลองนำร่องและทดลองในสถานการณ์จริงพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เรื่องเพศศึกษา และเจตคติต่อเรื่องเพศศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.05 มีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้เพศศึกษา และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถนำไปใช้ฝึกอบรมนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตต่าง ๆ ทั้ง 17 แห่ง ได้ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการที่สถาบันการพลศึกษา กำหนดให้รายวิชาเพศศึกษาเป็นเพียงวิชาเลือกเท่านั้น ทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่อาจไม่ได้เลือกเรียนรายวิชาเพศศึกษา หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นจึงนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีผลสัมฤทธิ์ค่อนข้างสูง ดังสะท้อนจากค่าดัชนีประสิทธิผลที่ปรากฏ ซึ่งเกิดจากการที่หลักสูตรฯ นำแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือมาใช้ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วยตนเอง ประกอบกับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ จึงเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด การแก้ปัญหาและอื่น ๆ โดยผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (curriculum mapping) ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมทักษะทั้ง 5 ด้าน คือ คุณธรรมจริยธรรม ความรู้ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะในการวิเคราะห์ การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกนกพรทองสอดแสง⁽¹¹⁾ ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการฝึกอบรมครูสอนวิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิค การเรียนรู้แบบร่วมมือพบว่า รูปแบบการฝึกอบรมครูสอนวิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการประเมินใบเนื้อหาและหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วยมีความเหมาะสมมากที่สุด ผลการนิเทศด้านการสอนมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเลิศ และผลประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาคือ การกำหนดเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุมและสอดคล้องความต้องการของนักศึกษา จึงควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะบรรจุลงในรายวิชา โดยพิจารณาจากสภาพปัญหา สถานการณ์ปัจจุบันและความต้องการของนักศึกษา

2. สถาบันการพลศึกษาควรกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการสอนเพศศึกษาที่เน้นกิจกรรม โดยมีการนำเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้

3. ควรมีการนำรูปแบบของกิจกรรมในหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาเพศศึกษาในสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตที่เปิดสอนส่วนวิทยาเขตที่ไม่เปิดการเรียนการสอนรายวิชาเพศศึกษา ควรนำหลักสูตรฯ ไปฝึกอบรมให้กับนักศึกษา

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเทคนิคการสอนเพศศึกษาแบบร่วมมือสำหรับอาจารย์ผู้สอนเพศศึกษาในสถาบันการพลศึกษาทุกวิทยาเขต

2. ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือกับรายวิชาอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์และบูรณาการกับวิชาเพศศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา ผู้วิจัยขอขอบคุณอธิการบดีสถาบันการพลศึกษาและรองอธิการบดี ประจำวิทยาเขตทุกวิทยาเขต ขอขอบคุณคณะผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษา ที่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัย และที่สำคัญขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.อนันต์ มลารัตน์ และรองศาสตราจารย์ ดร.พรสุข หุ่นรินทร์ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. ชลลดา ศรีเดช. การเห็นคุณค่าพรหมจารีของวัยรุ่นหญิง [ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; 2550.
2. เพชรศรี ศิริรินทร์, พัชรา เบญจรัตนภรณ์, อรทัย หรุเจริญพาณิชย์, พรทิพย์ เข้มเงิน. รายงานความก้าวหน้าระดับประเทศตามปฏิญญาว่าด้วยพันธกรณีเรื่อง เอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย มกราคม 2551-ธันวาคม 2552. กรุงเทพมหานคร: เพื่องฟ้าพรินต์ติ้ง; 2553.
3. สนิษนา แยมล่อ, ศิริวรรณชรวงศ์. พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์กับความรู้เรื่อง การติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2548-2550. วารสารโรคเอดส์ 2551;21:28-35.
4. สมพงษ์ พัฒนกิจไพโรจน์. การศึกษาปัจจัยเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 2551; 12:101-3.
5. สุกนา ศิริวัลย์. ความรู้และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเพศศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์; 2550.
6. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. เรียนรู้รักอย่างมีทางเลือก. จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพฉบับสร้างสุข 2554;7:4-5.
7. FHI 360. An overview of curricula and other educational materials on youth sexual and reproductive health [Internet]. [cited 2016 Apr 18]. 23 p. Available from: [https://www.iywg.org>sites>iywg>files](https://www.iywg.org/sites>iywg>files).
8. นิภาพรณ วงศ์หนองแว, ผาสุก เปานาเรียง, บุษญา แสงแก้ว. รายงานการวิจัยความสัมพันธ์ของระดับชั้นปีกับพฤติกรรมทางเพศต่อคูรักที่ไม่เสี่ยงของนักศึกษาชาย สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขต

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาสารคาม: สถาบัน
การพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม; 2553.
9. สุชิน บัวงาม. เจตคติของนักศึกษาสถาบันการ
พลศึกษาที่มีต่อความรู้เรื่องเพศ. ชลบุรี: สถาบันการ
พลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี; 2550.
10. Johnson D.W, Johnson R.T, Holubec E.I. The
nuts and bolts of cooperative learning. Minneso-
ta: Interaction Book Company; 1994.
11. กนกพร ทองสอดแสง. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม
ครูสอนวิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ
ร่วมมือ [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
ดุสิตบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ; 2553.